

Oslo, 19. januar 2026

Innspill til utvalg som skal vurdere det etiske rammeverket for Statens pensjonsfond utland (SPU)

Vi takker for at dere har takket ja til å sitte i dette utvalget og viser til mandatet, hvor det blant annet heter: «Utvalget skal involvere sivilsamfunnet underveis i arbeidet, for eksempel i form av workshop el.»

Vi har i over 20 år arbeidet med å følge opp implementeringen av vedtak fra våre internasjonale fellesskap om at våre økonomiske investeringer og innkjøpspraksis ikke skal bidra til eller støtte opp under folkerettsbrudd. De siste årenes erfaringer med ulike former for undergraving av folkeretten, både menneskerettighetene, internasjonal humanitærrett og internasjonal strafferett, gjør dette arbeidet enda viktigere. Begrepet «folkerett» er *ikke* omtalt i mandatene for NOU 2022:12 og NOU 2020:7. Som utvalget vil være kjent med er flere menneskerettighetskonvensjoner gjennom menneskerettighetsloven gitt forrang foran norske lovbestemmelser i tilfelle motstrid.

Vi er alle inspirert av et kristent budskap om ansvarlig og langsiktig forvaltning av våre ressurser, å fremme menneskets verdighet og skaperverkets integritet, altså alt som bidrar til å opprettholde liv, og at alle med makt må holdes til ansvar for sin utøvelse av makten.

Vi vil her melde våre ønsker for hva som må komme ut av arbeidet, særlig knyttet til folkerett anvendt på krig, konflikt og okkupasjon; det kan komme innspill fra noen av oss om andre hensyn senere. Vi knytter ønskene til formuleringer i mandatet.

1) Følge FNs prinsipper for aktsomhet ved investeringer i konfliktområder og der menneskerettigheter krenkes

«Et sentralt spørsmål i denne sammenhengen er å belyse i hvilken grad selskaper som leverer produkter og tjenester i en verdikjede kan sies å medvirke til normbrudd.»

Vi viser til at mandatet også bekrefter:

«...Norges Bank skal fastsette prinsipper for ansvarlig forvaltning i tråd med internasjonalt anerkjente standarder, blant annet fra FN og OECD.»

FNs veiledende prinsipper for menneskerettigheter og næringsliv (UNGP) vektlegger særlig aktsomhet ved investeringer i konfliktområder, særlig prinsipp 7 (staters plikter).

Videre omtaler den norske UNGP-handlingsplanen fra 2015 i kommentaren til prinsipp 13 (selskapers ansvar): «Selskaper som har virksomhet i konfliktområder eller områder med politisk uro bør derfor utvise spesielt høy aktsomhet for å unngå å bli involvert i krenkelser av menneskerettighetene.» En slik aktsomhet er tydeliggjort for selskaper, nemlig å «bruke sin innflytelse overfor forretningsforbindelser til å utbedre uheldige aktiviteter. FNs prinsipper

understreker samtidig at dette ikke er å forstå som at et selskap dermed også har et medvirkningsansvar for forretningsforbindelsers uheldige praksis.»

Denne aktsomheten mener vi må gjelde også for investorer i disse selskapene, særlig når investoren er en stat, som følge av de særlige pliktene stater har etter prinsipp 7.

Vi er kjent med vurderingene knyttet til KI-styrte dødelige autonome våpen (DAV),¹ sist i Meld. St. 22 (2023 –2024) Statens pensjonsfond 2024, s 38; for en tidligere vurdering, se Innst. 443 S (2021-2022), s 12-13. På bakgrunn av erfaringene fra den faktiske bruken av KI-styrte DAV, jf. IDF sin identifikasjon av mål under Gaza-krigen 2023-2025 ved bruk av Lavender,² ber vi om at utvalget foreslår at KI-styrte DAV inkluderes på listen over *produkter* som SPU ikke kan investere i. Vi finner det sannsynlig at normutviklingen knyttet til DAV vil intensiveres i lys av de konkrete erfaringene, først og fremst gjennom ekspertgruppen under FNs konvensjon om visse konvensjonelle våpen (CCW).

2) Vektlegge selskapers faktiske produkter og atferd, heller enn hvilket land de er hjemmehørende i, når investeringer skal vurderes

«Utvalget bes også vurdere om det bør skilles mellom selskaper som er hjemmehørende i land som Norge har et sikkerhetspolitisk samarbeid med, og selskaper hjemmehørende i andre land.»

Vi mener at aktsomhetsprinsippene løftet fram over – og brutaliseringen og mangel på distinksjon mellom sivile og stridende som vi har sett i nyere kriger – på generelt grunnlag innebærer en positiv plikt til å hindre investeringer som bidrar til folkerettsbrudd begått i krig og konflikt. Samtidig erkjenner vi naturligvis at sikkerhets- og alliansepolitikk og forsvarssamarbeid henger sammen.

Vi mener det er *våpentype* og *bruken* av våpnene som er det sentrale. Konkret betyr dette at selskaper som deltar i utviklingen av våpensystemer som *ikke er utformet for nødvendig distinksjon mellom sivile og militære mål* – og inngår i samarbeid med krigførende parter om *opplæring i og betjening av disse våpensystemene* – må kunne ekskluderes basert også på bakgrunn av *atferd*.

Selskaper og stater som fremmer en slik våpentype og -bruk – og som praktiserer en svært lav terskel for hva som regnes som militære mål – finner vi avviker sterkt fra den etablerte forståelsen av hva legitim våpenbruk i konflikt faktisk omfatter.

¹ Se Mellomkirkelig råd for Den norske kirke-uttalelser: https://www.kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/mellomkirkelig-rad/2020/uttalelse_livet%20er%20hellig_forby%20drapsroboter.pdf og <https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/fred%20rettferdighet%20og%20menneskeverd/>

² IDF's prinsipp for "collateral damage" fra oktober 2023, presiserer antall akseptable sivile dødsfall ved visse angrep, konkret 100 for angrep mot Hamasledere; prinsippet er vist til i en kilde som vi ikke har funnet at er motsagt: <https://www.972mag.com/lavender-ai-israeli-army-gaza/15-20>; gjengivelsen i *the Guardian* <https://www.theguardian.com/world/2024/apr/03/israel-gaza-ai-database-hamas-airstrikes>, med bl.a. omtale av «database ... 37,000 potential targets ... linked to Hamas...», er motsagt av IDF; se <https://www.theguardian.com/world/2024/apr/03/israel-defence-forces-response-to-claims-about-use-of-lavender-ai-database-in-gaza>.

Vi mener også at dette er i tråd med det en enstemmig Finanskomite uttalte i Innst. 136 S (2020–2021), s. 17: «Komiteen vil på den bakgrunn be om en vurdering av risikobasert forhåndsfiltrering som virkemiddel når fondet går inn i markeder med avvikende normer og hvor informasjonsinnhenting om selskapenes atferd er krevende.»

Vi leser «avvikende normer» og «informasjonsinnhenting ... er krevende» som å omfatte Israels og palestinske væpnede aktørers krigføring – jf. at Den internasjonale straffedomstolen (ICC) tiltalte både Hamas-ledere og israelske ledere og at Den internasjonale domstolen (ICJ) har vedtatt å aktivere Folkemordkonvensjonen av 1948; noe statene i tråd med artikkel I dermed «påtar seg å forhindre og straffe».

3) Ikke åpne for investeringer i selskaper som produserer kjernevåpen

«Det er et dilemma at Norge har inngått store og langsiktige samarbeidsavtaler med selskaper om kjøp og vedlikehold av kampfly og fregatter, samtidig som de samme selskapene er utelukket fra fondet fordi de medvirker til produksjon av kjernefysiske våpen.»

Det som mandatet her omtaler som et «dilemma», er i realiteten ikke det. Det er en vesensforskjell mellom det å investere i et selskap og å kjøpe forsvarsmateriell fra selskapet, også juridisk. Et kjøp, selv en langsiktig avtale, er til syvende og sist en enkeltstående transaksjon. Det å investere i selskapet, derimot, er å bli medeier av selskapet. Som medeier står en på en helt annen måte ansvarlig for – og profitterer på – alle sider ved selskapets drift, inkludert produksjonen av atomvåpen.

Vi ser med stor bekymring på at mandatet setter døra på gløtt for investeringer i produksjon av kjernevåpen og bidrar til å renvaske slike våpen:

«Kjernevåpen er grunnleggende for Natos avskrekkingstrategi, som Norge er del av. Kjernevåpens rolle som avskrekking er i mindre grad blitt drøftet i sammenheng med retningslinjene.»

Hvis utvalget velger å gå inn i en slik drøfting, ber vi medlemmene om ikke å glemme følgende: Kjernevåpen er masseødeleggelsesvåpen som truer menneskehetens eksistens. Investeringer i selskaper som produserer disse, vil bidra til å svekke helt nødvendige normer mot slike våpen. Verdens befolkning har ingen garantier for at disse våpnene kun vil ha en rolle som avskrekking.

4) Mulighet til å trekke investeringer i selskaper knyttet til forhold som undersøkes av internasjonale rettsinstanser

«Bør organisering, retningslinjer eller mandat endres slik at det kan handles raskere i situasjoner der omstendighetene endres raskt?»

Vi støtter at retningslinjene endres slik at Norges Bank kan handle raskt; dette er også knyttet til den brutaliseringen av krigføring vi omtaler over. Vi viser til Meld. St. 17 (2022–2023) Statens pensjonsfond 2023 s 76: «Departementet er enig i utvalgets [NOU 2022: 12]

vurdering av behovet for å ha gode systemer for å overvåke risiko og forebygge hendelser, og at det må være god beredskap for å håndtere kriser.» Vi mener at erfaringene 2023-2025 understreker behovet for raskere agering.

Vårt forslag til mulig formulering er:

«Dersom et organ med mandat til å håndheve internasjonal rett initierer en undersøkelsesprosess der det å framskaffe bevis rimeligvis vil ta tid, bør Norges Bank gis mandat til å trekke sine investeringer ut av selskaper hvis aktive rolle er uomtvistet i den pågående situasjonen som er gjenstand for undersøkelsesprosessen.»

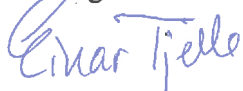
5) Ikke relativisere alvorligheten av etiske normbrudd

Vi ser at mandatet også omfatter vurderinger av «andel av selskapets virksomhet som kan knyttes til eventuelle etiske normbrudd.» Til dette vil vi si at det sentrale er å vurdere om selskapets produkter eller tjenester styrker statlige eller ikke-statlige voldsaktørers evne til systematisk å krenke menneskers verdighet og skaperverkets integritet på en måte som vedvarende bryter med folkeretten. Alvorligheten av slike forhold blir ikke mindre bare fordi det involverte selskapet er stort nok til også drive med mange andre aktiviteter.

Til sist ser vi med bekymring på forsøk på å «latterliggjøre» at sivilsamfunnet søker å ansvarliggjøre våre myndigheter. Dette har skjedd ved å eksempelvis tematisere om SPU også må selge seg ut av selskaper som produserer vannflasker drevet av medlemmer av den sudanske RSF-militsen.³ Slike utspill tjener til å forvirre samtalen og utydeliggjøre ellers åpenbare vesensforskjeller mellom ulike produkter. Produksjon av vannflasker handler ikke om å styrke statlige eller ikke-statlige voldsaktører som systematisk og vedvarende bryter med folkeretten.

Vi stiller gjerne opp i møter/workshop med utvalget for ytterligere avklaringer.

Vennlig hilsen

Einar Tjelle
Generalsekretær
Mellomkirkelig råd
for Den norske kirke

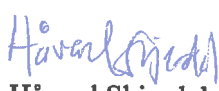

Arnt Finset
Styreleder
Kvekerhjelp

Jon Øgaard Schjelderup
Skriver
Kvekersamfunnet

Øivind Mehl Landmark
Generalsekretær
Norges KFUK-KFUM

Håvard Skjerdal
Styreleder
Sabeel Kairos Norge

Aurora Nereid
Daglig leder
Stiftelsen Karibu

³ NRK- Helgemorgen 08.11.25: <https://radio.nrk.no/serie/helgemorgen/DNRR62108025>; 1:19:27-1:29:41